

Abdis Bernarde Veranneman – Triest

Het beheer van de goederen van Spermalie van 1663 tot 1672

Bernarde Veranneman Triest volgde in 1663 als 32e abdis van Spermalie op aan Catharina Rugeley, soms ook Rougelei geschreven.

Abdis Catharina Rugeley van Brugge was een zeer vrome religieuze, diep gehecht aan het heilig officie en aan de kloosterlijke tucht. In de lijst van de abdisen, die aan het Obituarium (1) van de abdij toegevoegd is, wordt van haar vermeld dat zij was „ uitstekende in den iver van tegenwoordich te sijn in den goddelijcken dienst”. Op de verkiezing, die volgde op de dood van abdis Louise Truitia, bekwam zij, op de 27 stemmen van de koorzusters, 15 eerste, 4 tweede en 3 derde stemmen (2), hetzij te zamen 22 stemmen. Op gunstig advies van de heren Commissarissen: Bernardus Bottyn, abt van Duinen, en de la Faille, voorzitter van de Raad van Vlaanderen, werd zij op 14 december 1652 door koning Filips IV tot abdis aangesteld (3).

Onder haar bestuur was Spermalie in 1663 tot een groot klooster uitgegroeid, waar godsvrucht en tucht heersten, en dat 31 koorzusters en 13 lekezusters telde. De schaduwzijde bleef nog altijd de financiële toestand, erg gehavend door de godsdienstige beroerten van de 16e eeuw en de aanhoudende staat van oorlog met al

---

1. Hs. uit het archief van Spermalie, Snaggaardstraat 5 Brugge.

2. Alleen de koorzusters hadden stemrecht; ieder van hen beschikte over 3 stemmen ten gunste van een 1e, 2e en 3e kandidaat. Ze werden verzocht de reden van hun voorkeur aan te geven.

3. In J. de Vincennes, *L'abbaye des Dunes*, Charleroi, 1956, blz. 43, wordt een korte en klare uitzetting gegeven van de wijze waarop in de 17e en 18e eeuw abten en abdisen voor- en aangesteld werden.

zijn treurige gevolgen van plunderingen en verwoestingen. In 1663 bedroegen de gewone inkomsten van de abdij 1141 pd. gr. of 6849 gulden (4), terwijl er 9792 gulden werd uitgegeven voor de gewone uitgaven, met daarenboven een schuld van 1752 pd. gr. of ongeveer 11.000 gulden veroorzaakt door herstellingen of herbouwingen van verwoeste of vernielde hofsteden (5). Doch er was geen geld in kas; de nieuwe abdis, Bernarde Veranneman, zal er op drukken dat zij bij haar aanstelling enkel twee schamele gulden in kas gevonden heeft (6).

De verkiezing en de aanstelling van de nieuwe abdis verliepen niet op de gewone wijze. Wel werden er vier kandidaten door de religieuzen aangewezen, onder dewelke de heren Commissarissen de voorkeur gaven aan Humbeline van Leeuwe wegens haar vaardigheid in het beheer van de goederen, maar de Raad van Staat stelde aan Zijne Koninklijke Hoogheid de kandidatuur voor

---

4. Drie munten waren vooral gangbaar in onze streken gedurende de 17e en de 18e eeuw: het pond Vlaams, de gulden en het pond Parisis. Alle drie waren op gelijke wijze ingedeeld: pond en gulden waren onderverdeeld in 20 schelling, 1 schelling in 12 denier of korten, 1 denier in 2 miten. Het pond Vlaams gold in de 17e eeuw 6 maal meer dan de gulden en 12 maal meer dan het pond Parisis. Wat betreft de schatting van de geldwaarde moet ook rekening gehouden worden met de wisselkoers van het geld en de schommelingen van zijn koopkracht. We weten uit het *Handtbouck van abdis Bernarde Veranneman*, fol. 16 (Arch. Spermalie, Brugge), dat in 1700 400 pond groot wisselgeld uitbetaald werd tegen 466 pond 13 schelling 4 denier in courantgeld. De gulden en het pond Parisis waren ten overstaan van het pond Vlaams slappe munten, die gedurig daalden in waarde. In 1725 stond de gulden in de verhouding van 7 tegen 1. In de 17e eeuw was de gulden 2 - 2,50 Fr (goudfrank) waard; in de 18e eeuw was hij gedaald tot 1,80 - 2 Fr. Het pond Vlaams was 20 goudfrank waard, wat beantwoordt aan tenminste 600 Fr van onze huidige gedevalueerde munt. Zie: E. Geudens, *De geldwaarde in de geschiedenis*, Antwerpen, 1897; D. Denys, *Het Roeselaarse volksleven*, Roeselare, 1955; V. Janssens, *Het geldwezen der Oostenrijkse Nederlanden*, Brussel, 1957.

5. Zie: Th. Ploegaerts, *Les moniales de l'Ordre de Citeaux*, tom. II, Westmalle, 1937, blz. 351.

6. Zie verder blz. 190.

van Bernarde Veranneman Triest, een religieuze van Nieuwenbosch of Nonnenbosch te Gent, daartoe sterk aangezet door twee familieleden van de kandidate: Filips Blijleven, kanunnik van Sint-Baafs te Gent, halfbroeder van Bernarde Veranneman (7), en jonkheer Antonius van Pottelsberghe, haar schoonbroeder (8), alsmede door de abt generaal van Cîteaux, Pierre Bouchu. De aangehaalde redens (9) waren: dat Bernarde Veranneman de nicht was van bisschop Triest z.g., die zich verdienstelijk had gemaakt ten opzichte van Zijne Majesteit de Koning; dat zij zelf als kloosterlinge het bewijs geleverd had van echte religieuze vroomheid en daarom het vertrouwen had verworven van haar hogere kloosterlijke oversten; dat zij in de abdij Nonnenbosch, samen met vier andere religieuzen, veel te verduren had gehad van haar abdis (10).

De burgerlijke en kerkelijke overheden, die het hadden voor Bernarde Veranneman, dachten zeker ook dat, dank zij de invloed en tussenkomst van haar voorname familieleden, zij bekwaam zou zijn de abdij Spermalie uit haar geldelijke nood te helpen.

Pater Taisne, in zijn boekje „O.L. Vrouw van Troost” (Brugge, 1666), wijdt zijn pompeuze en lange opdrachtbrief „aen de eerwaardighe, edele en godtvruchtighe mevrouw M. Bernarde Veranneman”, en verheerlijkt er de verdienste van de bijzonderste fami-

---

7. Geboren uit het eerste huwelijk van Maria Triest, moeder van Bernarde Veranneman, met Hilaire Blijleven.

8. Huwde met Marie Veranneman, de eigen zuster van de toekomstige abdis.

9. Zie: Th. Ploegaerts, *a.w.*, blz. 356 en volg.

10. Zie over deze moeilijkheden, ontstaan in 1659, Ploegaerts, *a.w.*, blz. 72. De abten van Sint-Bernard aan de Schelde en van Cambron werden aangesteld om dit geschil te beslechten. Hun beslissing was zeer wijs: de aanklaagsters werden afgezonderd van de overige religieuzen gedurende zes weken; dus scheiding van de partijen en de biechtvader, die partij gekozen had voor de abdis, werd vervangen. En de vrede kwam terug.

lieden van de abdis: haar vader was Adolf Veranneman, opvolgenlijk burgemeester van Oudenaarde, Dendermonde en het Vrije van Brugge, ridder gemaakt door aartshertog Albertus „eensdeels, schrijft Pater Taisne, om de getrouwigheid die sijne voor-ouders getoond hadden ten tijde van de Nederlantsche beroerten der ketterijen, eensdeels omdat sijne voor-ouders altoos gheallieert waeren gheweest met andere edele huizen, als van Halwyn, Serclaes, van Royen, Sandelin, vander Noodt, Triest, enz. (11). Maer besonderlijk oock om sijne deughtsaemheit en bequaemigheid om treffelijcke officiën te bedienen, twelck hij oock daernaer metter daet heeft betoont, overmits hij burgemeester van het Vrije is gheweest wel 15 jaeren lanck”.

Zijn broeder, oom van de abdis, was pater Guilielmus Veranneman, eerste provinciaal van de Societeit Jesu in de Zuidnederlandse Provincie, kloosterling die uitmuntte door voorzichtigheid en deugdzaamheid.

Haar moeder was Marie Triest, zuster van Antonius Triest, bisschop van Brugge en daarna van Gent, graaf van Everghem, heer van de heerlijkheid Sint-Baafs, en lid van de Raad van Staat, beroemd als de grote aalmoezenier en de vader der armen.

Andere broeders van bisschop Triest en van Maria Triest waren Nikolaas Triest, baron van Auweghem, en Filips Triest, ridder van de Orde van Sint Jacob, kolonel, hoogbaljuw van Kortrijk en commissaris voor de wetsvernieuwingen in Vlaanderen.

Wij hebben reeds hoger gewag gemaakt van kanunnik Blijleven, halfbroeder van de abdis. Pater Taisne wijst daarenboven op een hele reeks edele mannen en vrouwen, allen familieleden van abdis Veranneman, die

---

11. Andere met haar verwante familiën waren: Weyts, Van Damme, Lauwers, Bourgogne, de Gand dit Vilain. Vele leden van deze familiën verschijnen in het Obituarium als weldoeners van de abdij.

uitblonken door hun vrijgevigheid ten opzichte van de kloosters en de behoeftigen, of door hun edelmoedigheid in het wegschenken van zichzelf in de dienst van God, zo b.v. Jan Baptist Triest, oom van bisschop Triest en van Maria Triest, moeder van de abdis, die nadat hij in de wereld kapitein van peerden was geweest, capucijn is geworden.

Bernarde Veranneman, geboren in 1620 en geprofest in 1639, was 43 jaar oud, toen zij bij monde van baron de Poederlé, van de Raad van Staat, namens Zijne Koninklijke Hoogheid Filips IV, op 28 april 1663, werd aangesteld tot abdis van Spermalie te Brugge. Zij werd gewijd op 13 augustus 1663. Zij koos als leuze: *Suis Dieu, tout suivra*, door P. Taisne in zijn opdrachtbrief in dietse tale vertolkt: *Volgt God den Heer van al / En alles volgen zal*, spreuk door hem met menigvuldige voorbeelden uit het leven van familieleden geïllustreerd en aangevuld met allerhande vrome geestelijke toepassingen.

Van abdis Veranneman is een mooi afbeeldsel, een kopergravure van C. van Caukercken, versierd met haar wapenschild, waaronder een versje en een jaarschrift door P. Taisne:

De konste beeld ons uuyt
 U aensicht en U reden.
 Maer uwe deught besluyt
 Veel meer in uwe seden.
 't Devys dat boven staet
 Geeft ons veel wonder lichten
 Maer en U in de daedt
 Die staet in dese dichte.

Jaerschrift

beMIInt en VoLght goDt, soo VoLghet U aL (= 1666).

Op de volgende bladzijde van het boekje staat het hoogdravend kwatrijn te lezen bedoeld in het voorgaande gedicht:

„Op het afbeeldsel van eerwaardigh ende edele mevrouwe M. Bernarda Veranneman, abdisse van Nieuw Jerusalem, Vrouwe van Spermalie, etc.

Vermeten stoute handt, hoe hebt ghy derven maken

Het koper, om 't ghelaet van dees abdis te maken ?

Een voorbeeldt van de deught ? die is in haer het meest;

Ey laet doch 't lichaem staen, of stelt daer oock den gheest.

F. M.S. ”

Vanaf het begin van haar prelatuur ontmoet de abdis een zeker verzet vanwege de religieuzen, niet omdat het haar mangelt aan de vereiste of gewenste kloosterlijke deugden, maar vooral omdat ze vreemd was aan de abdij en ook omdat ze, minstens naar de zin van enkele religieuzen, afbrak met de cisterciënse traditie van eenvoud en strengheid, en te veel leefde op de voet van een grote dame. Zij had een karos met twee paarden, een talrijk dienstpersoneel, allerlei fraaie dingen voor haar persoonlijk gebruik, zij ontving vaak wereldlijke personen als inwonende gasten en liet hen aan haar tafel aanzitten. Vandaar de aantijging dat zij het goed van de abdij verkwistte door onverantwoorde uitgaven. Het is tegen deze klachten en beschuldigingen dat mevrouw Veranneman zich verdedigt door nauwkeurig rekening te geven over wat ze ontvangen en uitgegeven heeft gedurende de tien eerste jaren van haar beheer (1663-1672). Deze staat van de goederen is in der waarheid een volledig, klaar, goed ingedeeld overzicht van de boekhouding van de abdis en, zoals een officiële rekening, wordt gedurig verwezen naar het laatst goedgekeurde stuk. En omdat dit verweerschrift zijn volle kracht zou verkrijgen tegen de aantijgingen van verkwisting en slechte administratie, wordt het ook voorgelegd aan het nazicht en de goedkeuring van de hogere overheden van de orde.

Enkele bijzonderheden over de prelatuur van Bernarde Veranneman kennen wij door het verslag van

de verkiezing van haar opvolgster (12). Het aantal religieuzen in 1684, jaar van haar overlijden, bedroeg 27 koorzusters en 9 werkzusters (13); 11 religieuzen waren binnengekomen gedurende de 21 jaar van haar bestuur. Het koor was regelmatig bijgewoond; het heilig officie geschiedde ordentelijk bij dage en bij nachte. Er wordt geklaagd dat de kloosterlijke tucht in vele punten verzwakt is. Als reden van deze verzwakking wordt aangegeven het aannemen van wereldlijke gasten in het klooster en de luxe-uitgaven van de abdis. Een zuster geeft de voorkeur aan een candidate omdat deze het klooster zal herstellen in zijn vroegere staat, waar men noch dienstmeiden, noch dienstknechten, noch karos, noch paarden had. Een abdis, afkomstig van een vreemd klooster en aangesteld door de overheid zonder de tussenkomst van de kloosterlingen, heeft het altijd lastig om de genegene onderdanigheid van haar onderhorigen te verwerven. Ook wensen de zusters van Spermalie eenparig een abdis te krijgen uit eigen huis en door haar verkozen en aan de overheid voorgesteld.

Zoals uit de uittreksels in bijlage blijkt, heeft abdis Veranneman de economische toestand van de abdij in de tien eerste jaren van haar bestuur merkkelijk verbeterd, grote schulden afgelost, veel herstellingen en nieuwe werken aan de eigendommen van de abdij en aan de kloostergebouwen laten uitvoeren, veel ijver aan de dag gelegd om Gods huis te verfraaien en de eredienst van O.L. Vrouw, Troost der Bedrukten, te bevorderen. Zij heeft ook goed gezorgd voor het stoffelijk onderhoud van haar religieuzen.

Haar kan worden verweten dat zij te veel leefde op de voet van een grote dame en haar kwartier te rijkelijk stoffeerde met kostelijke zaken.

---

12. Zie : Th. Ploegaerts, *a.w.*, blz. 359 en volg.

13. Als zij het ambt van abdis in 1633 waarnaam waren er 31 koorzusters en 13 lekezusters.

Indien bij haar verscheiden van deze wereld de financiën van de abdij wederom in een ellendige toestand verkeerden, was het uit reden van de grote schade aangebracht aan de gebouwen door de overstromingen van 1682 (14) en door de brand veroorzaakt door de Franse soldaten.

Het inkomen in het jaar 1684 bedroeg enkel 2880 gulden en de uitgaven beliepen 8688 gulden of 1448 pd. gr., waarvan 786 voor het onderhoud van de religieuzen (15) en 242 voor de herstellingen aan hofsteden en voor de wedden van biechtvader, dokter, chirurg en dienstpersoneel. Het tekort, bemerkt het verslag der commissarissen, kan vereffend worden door de uitbetaling van de achterstallige renten, door de doten van de novicen (16), door het kost- en schoolgeld van de inwonende en schoolgaande kinderen, en door het pensioengeld van de tafeliersters, die aanzitten aan mevrouwe's tafel.

Abdis Bernarde Veranneman stierf op 25 oktober 1684. Het Obituarium meldt van haar: (is gestorven) „de eerwerdijghe Mevrouw Bernarde Veranneman hier de 32e abdisse, die ons ghegeven heeft een silver lampe van huer lijfrente ende ghefondeert om eeuwich licht te branden voor het H. Sacrament”. En op de lijst

---

14. Dijken werden doorbroken, landen „vervloeyt” in de zee of in de krekten door het geweld van ebbe en vloed. We lezen in het aangehaalde Handboek van abdis Bernarde Veranneman over de jaren 1724 en volgende, fol. 29: „Te Lapscheure. Item noch elf ghemeten dertigh roeden landts aldaer deel van meerder partye ten jaere 1682 gevloeyt ende gemeene met de zee, behalvens twee gemeten tweehondert vichtigh roeden, ende twee ghemeten, dewelcke gebruyckt worden... by Jan de Witte”. Fol. 65: „Over tland onder St. Pietersdyckage groot 358 roeden: in 1682 deurgebroken ende anno 1700 herdyckt tot 301 roeden, de reste in schorren en krekten”.

15. Hetgeen in onze munt overeenkomt met een som van 471.600 Fr, een nogal aanzienlijk bedrag voor 36 kloosterlingen.

16. Zie verder blz. 191; *Handiboeck van abdis Bernarde Veranneman*, fol. 58.

der abdisen, die na het Obituarium volgt, wordt haar loopbaan in volgende korte woorden samengevat: „Ze heeft seer loffelijck geregiert den tijdt van 21 jaeren”. Alleszins over de tien eerste jaren van haar beheer, waarover de hierna uitgegeven uittreksels gaan, heeft zij de waardering en de goedkeuring verworven van haar kloosterlijke oversten: Michiel Bultinck, abt van de Duinen, en Pierre Bouchu, abt generaal van Cîteaux.

Zij is begraven geweest in de kerk van de abdij onder een zerk die thans verdwenen is, maar waarvan een tekening te vinden is in het werk van d'Hooghe en de Gheldere, *Verzameling van zerkchriften die gevonden worden in alle de kerken van Brugge*, deel III, fol. 88 (17). De zerksteen draagt het volgende opschrift: „Sepulture van edele en eerweerdighe vrouwe Mevrouw Bernarda Veranneman, 32e abdisse 's cloosters van Nieuw Jerusalem, geseyt Spermaillie, die overleet den 25 octobris in 't jaer Ons Heere 1684, haers ouderdoms 64, gheprofest 44, prelature 22, aen wiens ziele Godt gheve de eeuwige rustte. Amen”.

De sepulture vertoont het wapenschild van de abdis met van weerszijden de acht kwartieren, bewijs van haar edele afkomst: rechts, de wapenschilden van de familiën Veranneman, Weyts, van Damme en Lauwers; links, van de familiën Triest, van Royen, Bourgogne en de Gand dit Vilain (18).

De uittreksels, die wij in Bijlage geven, zijn genomen

---

17. Hs. nr. 449 van de Stadsbibliotheek te Brugge, dat dagtekt van 1696 tot 1702.

18. In hs. S.93 van het Groot Seminarie te Brugge worden beschreven de sepulturen liggende in de abdij Spermaillie in 1789. De sepulture vermeld door d'Hooghe en de Gheldere vinden we er niet in terug. Wel is er sprake van „een wit marber losange steenken met een blauwen bant (dat) ligt het eerste noordt benevens den trap van den hoogen altaer, sepulture van de edele en eerwerdige vrouw, mevrouwe Bernarde Veranneman”. Behalve de zerken van Egidius van Breedene en abdis Veranneman, zijn al de andere vermelde zerken uit de 18e eeuw.

uit de „Staet van de abdie”, die in 1672 werd opgesteld en thans in het archief van Spermalie te Brugge bewaard wordt.

Vooreerst drukt het document op de benarde toestand bij de aanstelling van de nieuwe abdis: geen gereed geld, geen voorraden, zeer vervallen gebouwen, verwaarloosde landen en daarenboven een schuld van 2531 pond groot.

Verder volgen de twee klassieke verdelingen van alle ordelijke rekeningen: de ontvangsten en de uitgaven.

Bij de ontvangsten worden vermeld: de pachten en de tienden (7800 pd. gr.), de renten (1578 pd. gr.), de doten van de religieuzen (2989 pd. gr.), de verkoop van het tailliehout van de bossen van Sijsele (1201 pd. gr.), verkoop van „oude onbequame catheilen ten aencommen in desen klooster bevonden met eenighe bate uit verwisselen van eenigh silverwerck” (104 pd. gr.). Samen komt dat in de tien jaar op de som van 13.672 pd. gr. 18 sch. 5 den.

Bij de uitgaven worden onderscheiden: Ten eerste, de vereffening van de door de vorige abdis nagelaten schulden, te zamen 2532 pd. gr. Daarin komen belangwekkende gegevens voor over de leveranciers en de schuldeisers, evenals over de aard en de hoeveelheid van de geleverde waren.

Ten tweede, de betaling voor herstellingen in de laatste tien jaar uitgevoerd op de hofsteden en de landen „dezen cloostere competerende boven d'ordinaire. Waerin ghecomprehendeert sijn 't maecken van nieuwe huusen, scheuren, meuren etc.”. Het gaat o.m. over werken uitgevoerd te Sijsele, Lissewege, Mannekensvere, over gratificatiën aan de landmeter voor het maken van een „figuratieve caerte” van de landen in Sijsele en „menichvuldighe landtmaeten ende debvoiren bij hem ghedaen”, samen de som van 1371 pd. gr.

Ten derde, de betaling van nieuwe werken gemaakt

binnen het klooster te Brugge. Daarvan is de belangrijkste onderneming de bouw van het kwartier van de abdis, waarvan de volledige kosten 316 pd. gr. bedragen.

Ten vierde, de betaling voor zilverwerk in het kwartier van de abdis, 367 pd. gr.

Ten vijfde, de betaling van huisgerief in hetzelfde kwartier, 415 pd. gr.

Ten zesde, de betaling van de „cieraden” en van het zilverwerk in de kerk 701 pd. gr., waarvan moet afgetrokken worden 195 pd. gr., bedrag van diverse giften, blijft dus 506 pd. gr.

Samen komt dat op 5507 pd. gr.

Daarop volgen de besluiten of het „Receuil op tgeene voorschreven”, hetgeen hoofdzakelijk bestaat uit een vergelijking tussen het beheer van de vorige abdis en dat van de thans regerende overste, vergelijking die ten voordele van deze laatste uitvalt en de beschuldiging van slechte administratie of verkwisting als ongegrond doet afwijzen. Deze beschuldiging is, zoals hoger gezegd werd, de aanleiding geweest tot het opstellen van het verweerschrift van abdis Veranneman. Deze had daarenboven de abt generaal van Cîteaux, Pierre Bouchu, om toelating verzocht om haar comptabiliteit aan een abt te mogen voorleggen, wat haar bij brief van 17 juni 1673 was toegestaan. De abdis koos Michaël Bultinck, abt van de Duinen te Brugge (19), die op 29 november 1673 het beheer van de abdis onvoorwaardelijk goedkeurde als zijnde „profitabelder ende voordeeligher” dan het voorgaande van abdis Rugeley.

Een afschrift van de brief van abt Bultinck sluit de bundel, alsmede een door notaris gelijkvormig verklaar-

---

19. Het Obituarium vermeldt zijn overlijden op 21 maart 1678 : „abt van Duinen, hier capelaen ende pater, die ons ghegeven heeft den grooten bouck genaempt den Antiphonarium”.

de copie samen met de oorspronkelijke tekst van het schrijven van de abt generaal van Cîteaux. In dit schrijven geeft abt Pierre Bouchu blijk van grote welwillendheid tegenover abdis Bernarde Veranneman; hij blijkt zeer goed op de hoogte te zijn van de aantijgingen die bepaalde, wellicht onwillige religieuzen tegen haar abdis inbrachten. De klachten over de pensionairen, het dienstpersoneel en de koets worden er als „bagatelles et nioiseries”, beuzelingen en onnozelheden bestempeld. Hij drukt de overtuiging uit dat de abdis enkel die personen in haar klooster als pensionairen aanneemt, die eerlijk en onberispelijk van gedrag zijn, en bevestigt dat de abdis op gelijke voet moet leven als de overige abdisen van de Orde. De brief, gedateerd uit Clairvaux de 17 juni 1673, is gericht „à nostre très chère fille en Nostre Seigneur, Madame la vénérable Abbessede de nostre monastère de Spermaille à Bruges”. Het slot ervan luidt: „vostre bien humble et très affectionné en Nostre Seigneur P. Pierre, abbé de Clairvaux”.

De uittreksels die wij in Bijlage uitgeven zijn gekozen om hun belang voor de geschiedenis van Spermalie, vooral wat de inwendige aangelegenheden betreft. Zij belichten de stemming van de religieuzen, haar verhoudingen tegenover de abdis, de gebeurlijke rustverstorende aangelegenheden, de levensvoorwaarden van de abdis, het dagelijks onderhoud van de kloosterlingen, de economische staat van het klooster, de toestand van de gebouwen en de landerijen, de verschillende bronnen van inkomsten en de versiering van de kerk, met één woord: zij verschaffen een nauwkeurig inzicht op het klooster omstreeks het midden van de zeventiende eeuw.

† A. DE MEESTER

BIJLAGE

Uittreksels uit de „Staet van de abdie van Nieuw Jerusalem gheseyt Sparmaillie, soo sij bevonden is gheweest anno 1672”.

I. REKENING

Bewijs ende renchein int corte van den staet van de goederen van de abdie van Nieuw Jerusalem gheseyt Sparmaillie ende dat van den tijdt van thien jaeren dat mevrouwe Bernarde Veranneman Triest als abdesse van deselve abdie heeft gheregiert ghehad, te weten tsiert den XIII juni 1663, date van haer installatie, ghecommen in de platse van wijlent d'eerw. vrouw Catharina Rougelei, alsdan overleden abdesse van deselve abdie, inclusus ghenomen tot ende metten jaere 1672 soo volght.

De voornoemde eerweerde vrouw Bernarde Veranneman Triest verclaert dat sij commende an de prelature der voornoemde abdie heeft bevonden onvoorsien van de noodighe provisien, midtsgaeters maer oock ontrent bevonden de twee ponden grooten in casse, die sij ghelaten heeft in handen van wijlent vrouw Scholastica, (die) cappelanesse was van de voorseyde overleden mevrouwe abdesse. Voorts sijn oock de pachtgoederen, huusen, scheuren, stallen etc. seere vervallen gheweest, ende vele landen onbedolven soo grachten als andersints. Voorts heeft sij noch deselve abdie belast bevonden met twee duisent vijfhondert eenendertigh ponden grooten in diversche uitschulden, van de betaelynghe van alle welcke hiernaer breeder declaratie werdt ghedaen.

1. *Ontvangsten*

Den ontfanck ghenoten door mevrouw Bernarde Veranneman jeghenwoordighe abdesse ten tijde van thien jaeren van de landen ende thienden.

Totale calculatie van de pachten van de voorchreven landen.

Heile ende Lapscheure	lb. 2328 — 2 — 4
Moerkercke	lb. 968 — 12 — 6
Heerliche de van Maele	lb. 120 — 16 — 0
Sijsseele	lb. 1029 — 15 — 4
Sint Jan in Eremo	lb. 37 — 0 — 0
Lisseweghe	lb. 866 — 2 — 5
Suwenkercke	lb. 259 — 6 — 8
Aerdenburch, Roxem ende Ettelghem	lb. 91 — 15 — 4
Mannekensvere	lb. 2166 — 10 — 0

Sande	lb. 190 — 0 — 0
Ghistel	lb. 81 — 12 — 8
Moerkercke	lb. 210 — 1 — 8

Den ontfanck ghenoten van de landen ende
thienden door mevrouw jeghenwoordigh beloopt

lb. 7799 — 14 — 11

Ontfanck van de erfvelicke renten dezen clooster competerende.
Summa tsamen : lb. 80 — 5 — 0.

Ander erfvelicke renten sijnde al hooftmanschappen. Summa :
lb. 73 — 18 — 2.

Anderen ontfanck van de renten op den Spicker van Brugghe
ende andere losrenten. Summa : lb. 1245 — 1 — 2.

Anderen ontfanck van lijfrenten. Summa : lb. 179 — 18 — 0.

Anderen ontfanck van de doten ghecommen van de gheprofeste
religieusen ghedeurende den tijdt van de voormelde thien jaeren :

Ontfaen over reste van de dote van vrouw

Clare Eugene Vandenberghe : lb. 433 — 6 — 8

Ontfaen van haer ghifte voor haer profes lb. 92 — 6 — 8

Ontfaen over reste van de dote van vrouw

Alexandrine Kerrepot lb. 141 — 13 — 4

Ontfaen over de dote van vrouw Catharine

Peteghem lb. 333 — 6 — 8

Voorts ontfaen over de dote van vrouw

Rombeline Bremers lb. 333 — 6 — 8

Item over de dote van vrouw Juliane

Schelhaver lb. 500 — 0 — 0

Ontfaen van de dote van Joanna Franchoise
de Witte

lb. 450 — 0 — 0

Voorts ontfaen over de reste van de doten

van vrouw Agnes ende vrouw Elisabeth lb. 65 — 0 — 0

Ontfaen uut 't sterfhuus van de eerweerdighe
heer van Blijleven over de fondatie van

eene wekelicke misse lb. 140 — 0 — 0

Ontfaen van jouffrauwe Viennes over haer
dote

lb. 500 — 0 — 0

Somma van ontfanck van de doten bedraecht lb. 2989 — 0 — 0

Anderen ontfanck van tailliehout van de
bosschen in Sissele

lb. 1201 — 2 — 0

Somma van den ontfanck

van de landen en thienden lb. 7799 — 14 — 11

van de renten lb. 1578 — 11 — 6

en van de doten lb. 2989 — 0 — 0

soo dat gheheel den ontfanck van de thien jaeren van de mevrouwe jeghenwoordeghe abdesse beloopt ter somme van lb. 13568 — 8 — 5.

Ontfanck van eenighe vercoopyngen van oude onbequame catheilen ten ancommen in desen clooster bevonden met eenynghe bate in 't verwisselen van eenigh silverwerck : lb. 104 — 10 — 0.

Es tsamen metten voorgaende gheheelen ontfanck ter somme van lb. 13672 — 18 — 5.

2. *Uitgaven*

Betaelynghe ghedaen bij de jeghenwoordighe vrouw abdesse.

Eerst, de schulden die sij bevonden heeft onbetaelt... : lb. 2532 — 3 — 7 — 4.

Ander betaelynghen van refectiën ende reparatiën ghedaen deze thien jaeren op de hofsteden ende landen dezen clooster competende, boven d'ordinaire, waerin ghecomprehendeert zijn 't maecken van nieuwe huusen, scheuren, meuren, etc.

Alvooren betaelt over nieuwe wercken, reparatiën ende anders op d'hofstede in Syssele in 't oude beloken clooster, daer Joos Corthals woont, midtsghaders van den huuse aldaer ghemaect tot commoditeyt van deze cloostere ende reparatiën van de cappelle, tsamen bij specificatie ende quictantie lb. 102 — 7 — 5

Voorts betaelt an diversche wercklieden afghevoert hebbende 't oude kerckhof op 't oude clooster te Syssele met 't effenen van andere platsen in tselve beloken oude clooster, tsamen

lb. 161 — 5 — 4

Item, betaelt over nieuwe wercken, reparatiën midtsghaders van 't overnemen van scheuren ende stallen, als vóór dezen maer gheweest hebbende een cleen hofstedeken met omtrent derthien ghemeten, ende alsom door de rendante ghedaen maecken een hofstede van omtrent hondert ghemeten, ghenaemt het Beste Matsen, ghebruikt bij Jan Coppens, volghende de specificatie, quictantie, prysie ende anders, tsamen lb. 138 — 5 — 10

Voorts, betaelt over nieuwe wercken, reparatiën ende anders ghedaen up 't hofstedekin, nu dit clooster competerende, voor desen door mevrouwe overleden in verlandynghe ghegeven aen Pieter Collant, ende deselve verlandynghe, omme 't groot bedrogh, door de rendante quaet ghedaen verclaeren, sijnde 't hofstedekin nu een groote hofstede met bijlegghen van eenighe landen uit het clooster-goedt ende in pachte ghehouden bij vidua Gheeraert van Haecke, volghens de specificatie ende quictantie, tsamen lb. 99 — 16 — 1

Voorts, betaelt over 't delfven van eene dreve an 't Beste Matsen

met de grachten van de bosschen, wallen ende anders dezen tijdtsamen lb. 209 — 10 — 4

Item, over 't coopen van fruit ende andere boomen met planten van diere ende oock over coop desen planten ghedeurende deze thien jaeren, tsamen lb. 35 — 6 — 10

Item, betaelt voor drye nieuwe speyen, ijerseuren, nieuwe buisen etc. op 't goedt te Sijseele lb. 29 — 6 — 8

Voorts betaelt over reparatiën up d'hofstede in Suuwenkercke... tsamen lb. 35 — 5 — 6

Voorts, betaelt soo over nieuwe wercken, reparatiën ende anders ghedaen deze thien jaeren up d'hofstede in Lisseweghe...

lb. 191 — 5 — 9

Voorts, betaelt over nieuwe reparatiën ende anders ghedaen up d'hofstede in Mannekensvere... lb. 36 — 0 — 3

Ende item betaelt over nieuwe wercken, reparatiën ende anders ghedaen op d'hofstede van Sinte-Pieterscappelle lb. 87 — 19 — 10

Ende noch voorts an den landtmeter Jacques Lobberecht, soo voor het meten van alle die landen in Sijseele ende het maecken eene caerte figurative (20) daervan, als voor het stellen van eenen nieuwe terrier ende bringhen in 't licht van de verduysterde grondrentkins ende met noch andere menichvuldighe landtmaeten ende devooren bij hem ghedaen ten tijde van dese thien jaeren de somme van lb. 300 — 0 — 0

Somme tsamen : lb. 1371 — 9 — 10.

Ander betaelynghe van nieuwe wercken ghemaect binnen desen cloostere.

Alvooren eenen nieuwen meulen, hoven, schep etc.

lb. 36 — 0 — 0

Voorts over 't maecken van nieuwen singhele ende de nieuwe meur daer langs deure ghetrocken met noch anderen meurkens

lb. 69 — 0 — 0

Voorts de jeghenwoordighe abdessens paloor ende 't quartier jehens over doen maecken met vijfenwtijntich reguliere cruusvensters, het steene camerken ende de camer daerneffens, oock met nieuwe reguliere cruusvensters, deuren etc., tsamen ter somme van, sijnde daerin begrepen de nieuwe camers etc. lb. 200 — 0 — 0

Voorts twee nieuwe poorten in de pandt ende an 't slot

lb. 8 — 0 — 11 1/2

Voorts eckens, spelhuyseken etc. in 't hof lb. 8 — 18 — 0

Somma tsamen : lb. 316 — 18 — 11 1/2.

20. Een kleine figuratieve kaart van de bezittingen van de abbdij te Sijsele is nog op het archief van Spermalie bewaard.

Betaelynghe van silverwerck in 't quartier van de voorseide mevrouwe abbesse binnen de thien voorseide jaren bij haer daertoe ghecocht.

En alvooren een silver crotse midts hier te vooren maer bevonden en is een witte ijsere	lb. 50 — 0 — 0
Twée silver soutvaten	lb. 21 — 0 — 0
Twée silver portasieten	lb. 7 — 0 — 0
Drie silver coffooren (21)	lb. 32 — 0 — 0
Vierentwintich silver lepels ende achthien forquetten	lb. 34 — 0 — 0
Vier pottekens dienende tot de service van de tafel	lb. 9 — 6 — 0
Vier flambeeuwcandelaers	lb. 41 — 0 — 0
Twée silver wijwatervaten	lb. 7 — 10 — 0
Een silver commeken ende bekerkin met silver lepel	lb. 9 — 0 — 0
Een silver lampet mette schotel (22)	lb. 18 — 12 — 8
Een groot silver verguldt ghedreven lampet daervooren men nu es biedende	lb. 83 — 0 — 0
Een silver oorlogie	lb. 15 — 0 — 0
Cleene muniteyten van silver	lb. 9 — 17 — 8
Twée diamentrynghen	lb. 30 — 0 — 0
Somma tsamen :	lb. 367 — 6 — 4.

Betaelynghe van huuscatheel in 't voorseide quartier binnen de thien jaeren daertoe ghecocht.

Alvooren vijf camers goudesleren (23)	lb. 66 — 0 — 0
Vijf lydecanten (24) behanghsels ende stoffe van tafelleederen en de stoelen	lb. 46 — 3 — 4
Saelstoelen	lb. 16 — 12 — 0
Bedden ende sargien	lb. 30 — 0 — 0
Lijnwaet consistierende in servieten, amme- laecken, fin damaste ammalaecken met 12 servieten, slaplaecken, fluwynen etc. in 't voorseide quartier, tsamen de som- me van	lb. 68 — 2 — 11
Een groote swarte schapra vol laeykens met noch een cleene	lb. 5 — 6 — 8

21. Verwarmingsapparaten, soort zilveren vuurpotten.

22. Kan en kom om de handen te wassen.

23. Corduwaans leder.

24. Ligbed (lit de camp).

Claversyne	lb. 4 — 0 — 0
Tafelcleers	lb. 4 — 0 — 0
Twee nieuwe rechbanken, tafels etc.	lb. 8 — 0 — 0
Ysere coffooren, schippe, tanghe, etc., cooperwerck, candelaers, etc.	lb. 12 — 0 — 0
Twee schoone coutsepeerden die maelen al dat in 't clooster te maelen is etc.	lb. 84 — 0 — 0
Carosse metten toebehoorten	lb. 20 — 0 — 0
Summa tsamen : lb. 415 — 19 — 9.	

Betaelynghe van de ciraten van de kercke daertoe ghecocht binen de thien jaeren.

Alvooren drye nieuwe altaeren	lb. 80 — 0 — 0
Een nieuwe kerckedeure met portaelen, doxael ende andere veranderynghe in de kercke ghedaen met het beeldt van Sint Bernardt, dat op de strate voor de poorte staet	lb. 66 — 0 — 0
Schilderen ten eersten vier groote jehens de mueren van wedersijden	lb. 42 — 0 — 0
Een schilderije van Onse Lieve Vrouwe in 't oratorie van d'eerw. abdesse	lb. 2 — 0 — 0
Noch twee schilderikens tusschen de vensters te weten Sinte Humbelina (25) en Sinte Juliana mette lijst	lb. 8 — 0 — 0
De mechine van 't H. Graf (26) met sijne dependentiën, schilderen etc.	lb. 25 — 0 — 0
De twee geschilderde doecken met de deuren ende houdtwerck	lb. 4 — 0 — 0
Een nieuw ornament van silver moeren mette cappe, casufel, tuniceelen gheboort met goude clinckende canten. Voorder noch ermaeckt ende verbetert met nieuwe voerynghe ende boorsels de roo fruweele ornamenten, de witte silvere gheblomde metten witten satinen, alsoock de autaercleers van de sijdealtaeren van silver moeren, root fruwel ende groen midtsghaeders vier fruweele stoelen	lb. 150 — 0 — 0

25. Thans nog bewaard; volkomen zonder kunstwaarde.

26. Voor het officie van Witte Donderdag.

Lynwaet voor de kercke, canten etc.	lb. 21 — 0 — 0
Nieuwe rocken ende voilen an Onse Lieve Vrauwe	lb. 22 — 0 — 0
Het beste aultaerCleedt in de choor mette moleuren	lb. 6 — 0 — 0
De ghestoelten ofte nieuwe vormen in den religieusenchoor	lb. 170 — 0 — 0
Ende is te noterene dat hierin niet begrepen en sijn alle d'extraordinaire pareryngen met cost van de extraordinairen doch d'argent (27) ghemaecte blommen, fructen, musycken ende andere toebe- hoorten die in dese thien jaeren ghedaen sijn geweest dewelcke wel beloopden ter somme van hondert ponden vychtich ponden grooten.	

Tsamen lb. 608 — 0 — 0

Betaelynghe van silverwerck in de kercke daertoe ghecocht bin-
nen de voorseyde thien jaeren.

Alvooren voor O. L. Vrouwe ende Jesukin elck een croone	lb. 3 — 17 — 11
Een silver singhele met bellekens	lb. 7 — 19 — 11
Diversche silver sloten	lb. 6 — 6 — 11
Twee silver vergulde ampullen mette schotel	lb. 28 — 0 — 0
Den schoone silver croone voor Onse Lieve Vrauwe ende Jesukin	lb. 16 — 13 — 4
Twee silver blompotten, den silvere doose om de H. hostiën in te doen, een missael met silver sloten beslaghen, capitelstock (28) etc.	lb. 15 — 3 — 6
Een camer goude leren dienende in de kercke	lb. 15 — 0 — 0
Somme tsamen :	lb. 93 — 1 — 7

Somma tzamen van de voorgaende ciraten
in de kercke bedraghende : lb. 701 — 1 — 7

De jeghenwoordighe abdisse gheeft te kennen dat sij binnen de

27. Betekenis onbekend.

28. Op het schilderij achter in de kerk van Spermalie, verbeel-
dende abdis Marie de Romises, knielende met al haar zusters voor
O.L. Vrouw, houdt de prieuse een kapittelstok in haar handen.

voorseyde thien jaeren heeft ontfanghen van diversche personen de somme van C XCV ponden grooten omme te helpen maecken de voorgaende ciraten in de kercke; dus afghetrocken van de voorschreven somme; blijft : lb. 506 — 1 — 7.

II. GOEDKEURING DOOR DE ABT VAN DUINEN

Receuil op tghone voorschreven.

Alvooren doet te noteeren dat d'eerw. mevrouwe Rougeley, overleden abdesse van dese abdie voorseidt tot haer overliden den tijd van thien jaeren loffelick heeft gheregiert.

Voorts heeft dese jeghenwoordighe abdesse mevrouwe Bernarde Veranneman Triest tsijdert haere instellatie tot ende met den veerthiensten junii 1672 oock gheregiert den tijd van thien jaeren.

De voorseyde overledene abdesse heeft ontfanghen binnen deselve huere thien jaeren soo van het cloosters goedt als van doten ghelyck blyckt in haeren staet ter somme van lb. 18044 — 17 — 4.

De jeghenwoordighe mevrouwe abdesse heeft maer ontvangen binnen haer voorseyde eerste thien jaeren van tselve cloostergoedt ende doten, soo hiervooren breeder is gheseidt ter somme van lb. 13678 — 18 — 5.

Dienvolghende heeft deselve overleden abdesse meer ontfanghen dan de jeghenwoordighe ter somme van lb. 4371 — 18 — 11.

Voorts doet te noteren dat deselve overleden abdisse luttel schulden bevonden hebbende t'haeren ancomste, nochtans ten ancomste van de jeghenwoordege abdesse dese abdie belast bevonden met uitschulden tot de somme van lb. 2532 — 3 — 7.

Van dewelcke uitschulden dese jeghenwoordighe abdesse betaelt heeft soo hiervoren ghetoont es ter somme van lb. 2332 — 3 — 7.

Bijdien heeft dese jeghenwoordighe abdesse noch boven het onderhoudt van alle haer religieusen soo van cost, cleederen ende anderssints, soowel te passe als sieck, bij hun ghehadt ende ghenoten niet minder — maer eer beter in qualiteyt — dan sij ten tijde van de voorgaende abdesse hebben ghehadt, midtsghaders boven de ordinaire reparatiën an de huusynghen ghedaen dezen cloostersgoederen in benificie ghebrocht tot de somme van lb. 2977 — 16 — 5.

Soo dan heeft dese jeghenwoordighe abdesse desen clooster generalick tevooren ghestelt soo door het betaelen van de schulden ten ancommen an haere prelature bij haer bevonden, als notabele benificiën an de kloosterlycke goederen ghedaen midtsghaders silverwerck ende meubels bij haer ten tijde van de thien jaeren ghecocht,

ghelijck hiervoren clarelijck bethoondt es ter somme van lb. 5310 — 0 — 0.

Verclarende bovendien de voorschreven mevrouw Bernarde Veranneman Triest totten dagh van hedent an niemant schuldigh nochte belanght te wesen dan alleene de tweehondert ponden grooten van het capitael ende vierentwyntich ponden grooten crois van diere, twelcke men gheldt (de weduwe Cornelis) Van Assenede als oude schuldt van de voorleden abdesse als hiervooren es gheseydt.

Overledt ghelaeten sijnde de goede ende rechveerdighe pretentie tot laste van dheer Amatus Coriache, tot vervolghen van twelcke sij wel te coste gheweest heeft tot de somme van ontrent de dryehondert ponden grooten.

Voorts, noch de oncosten ghesupporteert tot approberne van het mirakel gheschiedt in de kercke van dese abdie door de H. Moeder Godts an vrouw Marie Matanche (29), beloopende wel ter somme van ontrent de hondert ponden grooten.

Al twelcke sij niet en heeft ghedaen mette pennynghen dese thien jaeren ghenoten uut het incommen van dese abdie, nemaer moet toegeschreven worden: ten eersten, an haere sorghvuldighe economie; ten tweeden, door het proffijit ghenoten van de pensionairen; ten derden, door ghiften soo van haere bloedvrienden als andere die niet en wilden bekent sijn.

Uut alle twelcke volghet dat de regerynghe van deze jegenwoordighe abdesse, gheëgaleert jehghens de voorschreven overleden abdesse, niet en can van yemandt ter weerelt gheargueert worden van verquistyngen, soo nochtans eenighe quade tonghen hebben uutghestroyt, twelcke d'occasie is dat deze remonstrante heeft ghedaen dresserer dit jegenwoordighe bewijs ende renchein, ende ghevraeght an de seer eerweerde heer abt van Clairvaux om te mogen ansoucken eenen abt tot apostileren deser, twelcke haer ghesenteert sijnde, heeft ansocht den eerweerdighe heer abt van Duynen ten effecte van bij hem, tselve ghesien, ghelesen ende gheëxamineert sijnde, te laten apostileren ende bij hem te onderteecken.

Ghesien bij ons onderschreven ende wel rijpelic gheëxamineert bij ordre van mijn eerweerdighe heer den abt van Clairvaux, general der orde van Cisteaux, in sijne lettren in daten 17 junii 1673 den staet jegenwoordigh van de abdie van Sparmaillie gheseyt

29. Zie: P. Taisne, *a.w.*, blz. 23 en volg.; *Spermalieklokje*, 3e jg. (1955), blz. 8 en volg., blz. 15 en volg.

Nieuw Jerusalem, ghecollationneert metten thienjaerigen staet van mevrouw Rougelei saliger, abdesse van 't voornoemde clooster, met al de stux, bewijsen, quictantiën ende behoorlicke verificatiën, an ons gheëxhibeert door d'eerweerdighe mevrouwe Bernarde Veranneman Triest, haeren thienjarighen staet van haere regierynge, an ons gheëxhibeert hebbende, hebben ondervonden denselven haeren staet ende ghesteltenisse van hetselve clooster van Sparmaillie, gheaugmenteert te hebben van merckelicke sommen ende tselve in eneen veel proffitabelder ende voordeeligher standt ghestelt als voor desen, twelck ons ghebleken is.

In teecken der waerheid hebben, na de rijpe examinatie, in de qualiteyt als vooren, desen bevesticht ende gheteeckent, desen neghenentwyntichsten november XVIc dryentseventich.

(Get.) Michaël, abt van Duynen.

III. BRIEF VAN DE ABT GENERAAL

A Clairvaux, ce XVIIe juin 1673.

Madame et très chère fille,

Sur la réflexion que j'ay faite des désirs et de l'inspiration que m'assurez avoir eu durant ces saintes festes de la Pentecoste de vouloir faire cognoistre l'estat et les biens de vostre maison devant quelque abbé de nostre Ordre, je me suis facilement persuadé qu'elle venoit du Saint Esprit, et dans ceste pensée j'ay bien voulu contribuer de ma part à ce que vous souhaitez à cest effect, et vous permettre, comme je vous donne ma permission par la présente, de choisir tel abbé que vous le jugerez à propos en cette occurence, autorisant celuy que vous choisirez pour ouyr vos comptes et faire en oultre tout ce de quoy vous le prierez pour vostre satisfaction et le repos de vostre maison. Et vous pourrez résoudre ensemble — si le trouvez à propos — ce qui regarde le spirituel et le temporel de vostre dit monastère à la plus grande gloire de Dieu, et me mandez ensuite ce qui aura esté fait et résolu, afin que je puisse avoir la joye entière de recevoir des assurances nouvelles de vostre sage conduite et bonne économie, et quoyque j'en soies déjà suffisamment informé, ce nouveau tesmoignage de vostre sincérité me donnera bien du repos et de la satisfaction. Tout ce que je désire avec plus de passion de vostre zèle est que vous fassiez soigneusement observer nostre sainte règle, et les constitutions de nostre Ordre sacré.

Pour ce qui regarde le temporel, je sçais que vous l'avez avancé de beaucoup, c'est pourquoy je ne désire pas que l'on chicane avecq

vous, ny que l'abbé, lequel vous choisirez, escoute des bagatelles ou des plainctes frivoles de vos religieuses ou de leurs proches, en ce qui regarde vostre gouvernement, comme sont celles des pensionnaires, du carosse, des valets ou servantes.

Ce n'a jamais esté mon intention que les dames abbesses qui font bien, soient inquiétées pour des noiseries, mais que vos religieuses discolées — s'il en reste encore — coignoissent une bonne fois que j'en suis informé et que j'approuve vostre procédé, puisque je me persuade que vous n'avez chez vous que des personnes d'honneur et de bonne vie, auxquelles il n'y a rien à redire, et qu'enfin je ne désire pas faire vostre condition moindre que celle des aultres abbesses de nostre Ordre.

J'espère que par cette action toutes choses seront mises dans un parfait estat et qu'elle ne contribuera pas peu à l'entier établissement de la paix dans vostre maison.

Je prie Nostre Seigneur d'y donner sa saincte bénédiction comme je vous donne la mienne de très bon coeur, et avecq la mesme affection que je suis, me recommandant à vos prières.

Madame et très chère fille, vostre bien humble et très affectionné en Nostre Seigneur.

F. PIERRE, abbé de Clairvaux.

Accorde à son original, témoing en qualité de notaire résidentiel de la ville de Bruges, le 11 de janvier 1674.

(Get.) G. G. Nollet, notarius.

Boven : I. Groot Bisdomezegel, II. Groot zegel van de Officialiteit, III. Minder Bisdomezegel
Onder : I. Klein zegel van de Officialiteit, II. Kapittelzegel (± 1834), III. Klein Bisdomezegel